

УДК [338.4:333.341.1:004]:332.1

САДОВА Уляна Ярославівна,д.е.н., професор, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
sadlu2004@gmail.com**ЦИГИЛИК Юлія Михайлівна,**

студент кафедри програмного забезпечення, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна yulya.tsyhylyk@gmail.com

КЛАСТЕРИ І КЛАСТЕРНІ ІНІЦІАТИВИ РОЗВИТКУ ІТ-СЕКТОРУ РЕГІОНУ

Розглянуто пріоритети розвитку окремих регіонів України з урахуванням новітніх чинників функціонування економіки. Вказано на роль історичних передумов, глобалізації й регіоналізації суспільного життя, науково-технічної революції, спеціалізації окремих регіонів в кластеризації підприємницьких мереж. Окреслено міграційні загрози, що обмежують потенціал інноваційного розвитку окремих регіонів. Наголошено на значенні форсайту окремих видів економічної діяльності в формуванні нового обличчя регіонів.

Зроблено огляд сучасних перспектив кластеризації вітчизняної мережі ІТ-індустрії в контексті інтеграції кластерної моделі у загальний економічний курс країни та інтернаціоналізацію кластерних ініціатив. Здійснено порівняння готовності регіональних ІТ-кластерів України до нової ролі у рамках розроблення Національної стратегії розвитку кластерів, де з урахуванням досвіду європейських країн, мають знайти відображення ключові засади їх створення та розвитку, а також визначенні суб'єкти державної кластерної політики. На основі контент-аналізу інформації сайтів продемонстровано шанси входження Львівського ІТ-кластеру у програму «Інтернаціоналізація кластерів малих і середніх підприємств (МСП)», що реалізується у рамках програми COSME (Європейська програма підтримки малого і середнього бізнесу), до якої Україна приєдналася у 2016 році.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки регіону, міграція, кластер, кластерна політика, кластерний підхід, інноваційний кластер, ІТ-кластер, ІТ-послуга, регіональна політика.

Постановка проблеми. В умовах активізації євроінтеграційної політики України ключовою темою стратегічного її розвитку залишається підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів. Конструкція «сильні регіони – сильна держава» залишається вигідною моделлю реформування відносин в системі державного територіального управління. Її не можна однобоко трактувати як гасло чи маркер геополітичних протистоянь, федералізації й сепаратизму, до яких вдалися окремі представники великого бізнесу та влади у переддень Революції Гідності. Нова геополітична ситуації в світі, подальші глобалізація та регіоналізація економічного життя, і навіть потужні потоки трудової міграції з України в інші країни світу не можуть ставати на перепоні пошуку механізмів підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів. Одним з них є ідея кластеризації підприємницьких мереж. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» теж сказано, що пошук сталих конкурентних переваг вітчизняної економіки перед конкурентами здійснювати на засадах реалізації кластерних ініціатив [1, С.591]. Серед перспективних секторів економічного зростання називається ІТ-індустрія – галузь, підприємства якої демонструють вміння швидко пристосовуватися до інноваційних змін навколишнього середовища. В Україні вона має чітко виражене регіональне обличчя завдяки підтримки в окремих містах-лідерах інновацій кластерних ініціатив (інноваційних кластерів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наприкінці ХХ ст. у наукових колах вважалося, що моделі інноваційних і неінноваційних кластерів, описані М. Портером, Р. Сабелом, Б. Харрісоном будуть слугувати дуже довго. Проте уже через десять років

з'явилися нові моделі, котрі розширили горизонти наукових дискусій (для прикладу, модель сферного підходу [2, С.31-43.]). В 2001 році в Парижі (Франція) відбувся перший світовий конгрес по кластерах, на якому розглядалися технології піднесення економіки регіонів за рахунок внутрішніх ресурсів, використання усіх можливих факторів, що детермінують її конкурентоздатність. Згодом кластерні ініціативи розглядалися на різних форумах в Італії, Ірландії, Росії, інших країнах. В 2016 році в Польщі відбувся другий 3'їзд світових кластерів, у якому прийняли участь представники 194 кластерів з 63 країн світу, і де пріоритетом став обмін досвідом і питання подальшого розвитку суспільства, регіонів і країн через розвиток кластерів. Кластери утвердили свої нові транснаціональні форми. В Україні новітні дослідження питань розвитку кластерних утворень детально розглянуті у наукових працях М. Войнаренка, В. Гейця, О. Власюка Н. Мікули, В. Оскольського, О. Паливоди, Л. Романюка, Л. Ринейської, С. Соколенка, В. Чужикова та багатьох інших. Функціонування інноваційних кластерів розглядали А. Ямчук, З. Адаманова, В. Швецов та ін. З появою таких понять як хмарні технології, великі дані, мобільний Інтернет, Інтернет речей стрімко почала зростати кількість досліджень щодо розвитку ІТ-кластерів. Проте, вони ще далекі від усвідомлення реальних шансів, які дає економіці України та її регіонів цифрова революція.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження ролі сучасних ІТ-кластерів та кластерних стратегій у забезпеченні форсайту економіки України на рівні регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тема кластеризації підприємницьких мереж не є відкриттям сучасної економіки. У спеціальній літературі вона почала дискутуватися наприкінці ХІХ ст., коли А.Маршал обґрунтував важливість створення для Англії текстильного кластеру в районі Манчестеру, металообробного кластеру в районі Шеффілду. Особливого поширення ця ідея набула у середині ХХ ст. Саме у цей час у розвиток методології кластеризації бізнесу зробили свій внесок італійські вчені, які обґрунтували доцільність створення „індустріальних округів” (фільєрів) у північно-центральных районах країни. Подібний шлях обрали Франція, Шотландія, Австрія, США та інші країни.

В Україні ідея кластеризації підприємницьких мереж має власну історію. Як форма вияву спільної економічної співпраці окремих агентів виробництва та реалізації продукції, котра полягає в отриманні додаткового економічного блага за рахунок чинника довіри, зародилася давно. Варто згадати навіть співпрацю середньовічних ремісників, котрі встановлювали власні правила взаємодопомоги, обумовлені потребою доступу до ресурсів, до ринку збуту продукції тощо. У містах Галичини ремісничі майстерні², а згодом цехи, давали назву цілим вулицям однорідного виробництва продукції, визначали спеціалізацію окремих кварталів (у Львові до сьогодні відомі вулиці різьбярська, різницька, шевська, друкарська, кравецька, пекарська ін.). У першій половині ХХ столітті ознаки кластеризації підприємницьких мереж почав містити кооперативний рух (кооперативні спілки, каси взаємодопомоги, ремісничі школи), у другій половині (радянський час) – політика формування промислово-виробничих й науково-виробничих об'єднань, комплексів. На початку ХХІ століття дискусії щодо ідеї кластеризації підприємницьких мереж України набули ширшого розголосу у світлі підготовки та проведення Міжнародного Форуму „Нові виробничі системи і прискорений розвиток регіонів” (Київ, 2001 р.), на якому було вказано про існування в свій час науково-виробничих комплексів, обговорено перший вітчизняний досвід формування кластерів (на прикладі українського Поділля), обґрунтовано потребу створення вітчизняної мережі Агенцій регіонального розвитку, окреслено орієнтири виробництва нової державної промислової політики (заміни доктрини реформування й стабілізації економіки за рахунок роздержавлення, приватизації й реструктуризації підприємств на доктрину

² Ремісник – робітник, що володіє навиками особистої майстерності. В період дрібного ручного виробництва (ХУ ст.) працювали одноосібно або з обмеженою кількістю помічників, ревно берегли секрети виробництва продукції, що реалізовувалася на ринку.

інтелектуалізації, раціоналізації усього промислового комплексу). На жаль, хороші ідеї не знайшли адекватної підтримки держави.

З огляду на фактори нової геополітичної ситуації в світі, глобалізацію й регіоналізацію суспільно-економічного життя, і що особливо важливо – науково-технічну революцію та її продукти (нові технології, інноваційний потенціал) – нова місія покладається на кластери. Саме вони можуть забезпечити прорив (на основі форсайту) зубожілої економіки регіонів України, так і загальнонаціональної економіки загалом³ [4]. Ще недавно серед гармонізованих кластерів інноваційного зростання вчені називали такі галузі як авіаційну промисловість (Київ, Харків), сільськогосподарське машинобудування (Харків, Кіровоград, Херсон, Львів), верстатобудування (Київ, Харків, Львів), суднобудування (Миколаїв, Херсон, Київ, Керч), біотехнології (Львів, Київ), хіміко-фармацевтику (Київ, Харків, Львів), інформаційні технології (Київ, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк), нанотехнології (Київ, Харків)) [2, С.31-43]. Нині отримують наукову підтримку кластери у таких секторах економіки як сільське господарство і харчова промисловість (Вінниця), медицина і лікувальний туризм (Львів), машино і суднобудування (Київ, Миколаїв), авіація і космос (Кропивницький) [4]. Очевидно, що в Україні мають місце відмінності в плані реалізації кластерних ініціатив регіонального розвитку. Хоча є й спільні проблеми. Візьмемо для прикладу, проблему забезпечення промислових підприємств кваліфікованими робітничими кадрами. Вона актуальна для усіх регіонів країни, оскільки в тій чи іншій мірі віддзеркалює процес старіння, так званих, "синіх комірців", вказує на відсутність конкуренції в робітничому середовищі, сигналізує про ріст професійно-кваліфікаційної асиметрії (відхилення від норми) на підприємствах, що є наслідком низької якості роботи служб, що спеціалізуються у сфері кадрового менеджменту. Більше того, вона тісно пов'язана зі стратегічними планами розвитку вітчизняних промислових підприємств, оскільки детермінує формування та реалізацію стратегій інноваційності їх розвитку, відроджує кращі риси духу ремісництва (детально описано авторами у статті [5, С.199-202]). Та найбільша проблема – масова еміграція робочої сили в інші країни внаслідок низької економічної й позаекономічної мотивації зайнятості, безробіття, корупції, невпевненості у завтрашньому дні. Нині за різними підрахунками за кордоном працює від 3,6 до 5 млн. українців [6]. Молодь щораз більше демонструє високі еміграційні настрої. У таких містах як Київ та Львів чверть опитаних студентів з двох найбільших навчальних політехнічних закладів країни (КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, та НУ «Львівська політехніка», Львів) відповіли схильно щодо майбутньої еміграції і ще понад 36% респондентів не змогли визначитися [7]. Особливу міграційну мобільність демонструють архітектори, будівельники, хіміки, випускники комп'ютерних спеціальностей. Таку ситуацію не можна залишати без уваги держави. У Львові певною відповіддю науковців на виклики сучасного працересурсного розвитку економіки є реалізація проекту-переможця конкурсу проектів регіонального розвитку в Україні «Моніторинг реалізації інтелектуального потенціалу випускників ВНЗ і ПТНЗ прикордонного регіону: соціальне партнерство, державне і регіональна замовлення», який буде реалізовуватися за допомогою секторальної підтримки ЄС (2018-2020 рр.) [8]. Мета проекту - створення інтегрованої бази даних про ефективність вищої і професійної освіти у регіонах України з урахуванням критеріїв зайнятості випускників.

Загалом в Україні виникає ситуація, коли на фоні встановлення позитивних зовнішніх відносин із західними країнами, послаблення міграційного законодавства для українських громадян, розширення квот для українських трудових мігрантів, проведення зарубіжними навчальними закладами активної освітньої кампанії серед українських

³ Форсайт (від англ. *Foresight* — «погляд у майбутнє») — це систематична спроба зазирнути в довгострокове майбутнє науки, технології, економіки та суспільства з метою ідентифікації зон стратегічного дослідження та появи нових високих технологій, що подають надії приносити найбільші економічні та соціальні вигоди.

абітурієнтів, виділення допомог, грантів, стипендій для молоді тощо, перед нашою державою постає гостре питання не просто перегляду власної міграційної чи й усієї економічної політики, але застосування жорстких підходів до реалізації політики національної безпеки. Йдеться про вироблення такої її моделі, яка б створювала передумови для відродження економіки, створення зон захисту кваліфікованої праці, формування власного економічного обличчя регіонів. Відрадно, що конкретні завдання озвучені в аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» [1].

В останні роки великі надії покладаються в Україні на відродження економіки регіонів на основі сучасних ІТ-кластерів й кластерних ініціатив. Огляд перспектив кластеризації вітчизняної мережі ІТ-індустрії показує, що на даний час в Україні існують передумови для інтеграції кластерної моделі у загальний економічний курс країни. Треба лише ефективно ними скористатися. За даними спеціальних обстежень в 2016 році в Україні внутрішній ІТ-ринок зростає набагато потужніше, ніж у інших країнах. Загальне зростання ІТ-ринку склало 22% (тоді як розвинені ринки світу зростають не більше, ніж на 5% в рік) [9]. Водночас, експерти наголошують, що Україна насичена численними неадекватними викликами розвитку ІТ-індустрії. Так, у рейтингу рівня витрат на ІТ-сектор та залежності від цього рівня економічного розвитку вона займає одне з останніх місць серед країн з ІТ-сектором (\$32,2 ВВП на особу, за даними 2015 р.). Розвиток вітчизняного ІТ-ринку хоча й відбувається швидко, проте, демонструє це дуже однобоко. Низький рівень споживання ІТ в Україні є одночасно наслідком та причиною низького рівня добробуту громадян (саме сировинна, а не технологічна основа економіки зумовлює відставання у темпах розвитку від розвинених країн). Обсяг внутрішнього ІТ-ринку становить лише 1,1 млрд. дол. США – проти 3 млрд. дол. США в Індії і 7,1 млрд. США – у Великій Британії. Причому йдеться не про продукування, так званого, "заліза" (hardware) чи створення готового програмного забезпечення (packaged software), а лише одного сегменту - аутсорсингу. На ринку експорту ІТ-послуг Україна у 5 разів скромніша від Польщі (3,2 млрд. дол. США проти 16,3 млрд. дол. США). ІТ-індустрія створює 4% ВВП України. Як експортер ІТ-послуг Україна наразі невеликий гравець на ринку. Якщо подивитися на загальний ІТ-ринок України, то він зріс у 2016 році за усіма трьома сегментами: ринок «заліза» з 1,2 млрд. дол. США до 1,5 млрд. дол. США; ринок готового ПО – з 0,11 до 0,12 млрд. дол. США; ринок послуг – з 0,18 до 0,19 млрд. дол. США. У територіальному розрізі структура ІТ-ринку дуже неоднорідна. Найбільші споживачі ІТ-послуг на внутрішньому ринку – найбільші промислові регіони України. Частка регіону у споживанні ІТ-послуг найбільша у м.Київ (17% усього продукту), далі йдуть Дніпропетровська область (8%), Харківська, Одеська і Львівська області (по 6%). Ще по 5% – Київська та Запорізька області. Вінницька область – 4 %. Решта області демонструють споживання ІТ-послуг на рівні 2-3 %.

Інше дослідження ІТ-компаній України, які можуть долучитися до розроблення Національної стратегії розвитку кластерів, показує, що основними видами діяльності є експортно-орієнтовані ІТ-компанії (більше 500 компаній з обсягом ринку 2 млрд. дол. США і кількістю працюючих – 50 тис осіб. Темпи зростання 20-30%), R&D Центри (100 центрів з обсягом ринку 1 млрд. дол. США та 5 тис. працюючих. Темпи зростання 30-40%), e-COMERCE (більше 100 компаній з обсягом місцевого ринку 2 млрд. дол. США і кількістю працюючих понад 1000 осіб. Темпи зростання 40-50%), STARTUP (понад 1000 стартапів загальною вартістю 1 млрд. дол. США і кількістю працюючих -1000 осіб. Темпи зростання 50-100%), E-GOVERNMENT (кількість працюючих - понад 1000 осіб, понад 50 стартапів. Темпи зростання 50-100%) [10].

Проведення власного контент-аналізу інформації з сайтів про діяльність ІТ-кластерів України дало змогу віднайти високі шанси входження окремих ІТ-кластерів в програму «Інтернаціоналізації кластерів малих і середніх підприємств (МСП), що реалізується у рамках програми COSME (Європейська програма підтримки малого і

середнього бізнесу). Серед ключових гравців ІТ-ринку привертають увагу наступні ІТ-кластери: Львівський (рік створення – 2010 р.) – понад 70 ІТ-компаній, понад 11 тис. осіб (<http://itcluster.lviv.ua/>), Харківський (2015 р.) – 34 ІТ-компанії (<http://it-kharkiv.com/>), Київський (2015 р.) – 24 ІТ-компанії (<http://itcluster.kiev.ua/>), Луцький (2015 р.) – 9 ІТ-компаній (<http://www.litac.org/>), Черкаський (2015 р.) -13 ІТ-компаній (<http://itcluster.ck.ua/>), Одеський (2015 р.) – 18 ІТ-компаній, понад 3000 осіб (<http://it-cluster.od.ua/>), Івано-Франківський (2015 р.) – 15 ІТ-компаній (<http://it-cluster.if.ua/>), Дніпровський (2017 р.) – 15 ІТ-компаній (<http://itcluster.dp.ua/>). Розвивають також свою діяльність такі ІТ-кластери: Миколаївський (2017 р.) – 2 ІТ-компанії (<http://www.itcluster.mk.ua/>), Тернопільський (2017 р.) – 13 ІТ-компаній (сайту немає), Конотопський (2017 р.) – 5 ІТ-компаній (<http://itcluster.konotop.info/>), Вінницький (2017 р.) – інформація про кількість відсутня (<https://www.it-cluster.vn.ua/>) [11]. Більш детальний аналіз інформації у динаміці дає підстави стверджувати, що активний розвиток Львівського ІТ-кластеру має у своїй основі різні фактори. Аналіз стосується усіх восьми критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм (формування нових компаній, ріст зайнятості, зовнішніх інвестицій, ріст кластера, розвиток нових технологій, посилення міжнародної конкурентоспроможності, розвитку промисловості і науки, підвищення конкурентних переваг) (табл. 1).

Таблиця 1

Портрет ІТ-кластеру Львівщини в 2017 році (складено авторами) [13]

Частка ІТ-спеціалістів України, які працюють у Львові, %	15%
Фахівців випускається щорічно з львівських вузів, ос.	4100
Щорічний прогнозований середній приріст галузі, %	20%
Кількість ІТ-компаній, од	192
Зареєстрованих юридичних осіб, од.	388
Питома вага обороту ІТ-галузі в ВРП міста, % та М. дол США	14,4% (\$280 М — \$300 М)
Оборот ІТ-галузі міста – частка у ВРП Львівської області, %	7,2%
Податки до місцевого бюджету, М. дол США	\$ 12,403 М
Медіана доходів в ІТ по місту, дол США	\$1736 (мін. \$250, макс. \$5500)
ІТ-спеціалістів у місті, ос.	13513 до 15155
Кількість фрілансерів та працівників ІТ-відділів у інших галузях міста, ос.	3188 до 4830
На 1000 мешканців міста, ос.	20 ІТ-спеціалістів
На 1000 працюючого населення міста, ос.	60 ІТ-спеціалістів
Частка до постійного населення міста, %	2%
Частка ІТ-сімей у структурі населення міста, %	2,3%
Частка до усього працюючого населення міста, %	6%
Середній вік програміста, років	26 років (18 – 30 років)
Питома вага чоловіків, %	77%
Питома вага жінок, %	23%

Аргументи сказаному можна знайти й у наступних даних. Впродовж останніх п'яти років львівський ІТ-ринок зріс утричі, перетворивши місто на ІТ-хаб. Попри виклики, американське видання «Financial Times» включило Львів у топ-10 міст майбутнього – як один із найпривабливіших інвестиційних ІТ-центрів Європи [12]. Тому, просування кластерних ініціатив з метою реалізації спільних проектів з ЄС є цілком доцільним з точки зору подальшого наближення до ЄС. Успіх кластерних ініціатив Львівщини буде значною мірою залежати від методичного супроводу робіт. Нагадаємо, кластеризація

підприємницьких ініціатив включає: виділення галузей (напрямів, видів економічної діяльності, наприклад, лізинг) для кластеризації за територіальною ознакою відповідно до пріоритетних напрямів розвитку регіонів (районів); пошук серед підприємців – ініціатора (фалісінатора) для формування ядра кластера, укладання адміністрацією угоди з фалісінатором; сприяння фалісінатору в укладанні ним двосторонніх угод для створення кластеру з майбутніми учасниками; формування бази даних всіх учасників, які уклали двосторонні угоди з фалісінатором, бажаний пошук інформаційного підприємства (агентства), яке має виконати роль прискорення побудови кластеру; спеціальна обробка бази даних для формування ієрархії відносин між учасниками кластера за ознакою максимізації зв'язків (а не підпорядкування) або функціонального розподілу бізнесу; подальше укладання договорів між учасниками кластеру відповідно до побудованої моделі зв'язків та відповідно до стратегічних завдань розвитку території, тобто створення мереж; формування адміністрацією оціночних критеріїв щодо ефективності діяльності кластеру, постійне впровадження в діяльність кластеру моделі приватно-державного співробітництва [14, С.141-158.]. У випадку Львівської області йдеться про функціонування мережових структур на конкретній території, найбільше наближений до кордону з ЄС. Завдання полягає в організації поведінки таких місцевих гравців на ринку праці як університети, коледжі, торгові асоціації, торгові палати, державні адміністрації, громадські організації інші учасники. Кожен з них володіє своїм ресурсом, можливостями, інтересами. Постає питання як зв'язати їх спільною вигодою. Нові завдання повинні стати складовою розробки нової стратегії та механізмів реалізації регіональної політики розвитку Львівщини на довго- та середньострокову перспективу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні важливі висновки. В Україні існують хороші передумови для інтеграції кластерної моделі у загальний економічний курс держави. Особливо мобільним у плані структурних змін національної економіки є вітчизняний ІТ-сектор. Незважаючи на позитивну динаміку розвитку вітчизняної ІТ-індустрії, на даний час мають місце чисельні виклики нарощування її потенціалу (наразі вона займає одне з останніх місць серед країн з розвинутим ІТ-сектором). Вирішення проблем вимагає не просто SWOT-аналізу можливостей та загроз ситуації, яка склалася, а вироблення чіткої програми дій за участю держави (перш за усе, з метою покращення рейтингу рівня державних витрат на ІТ-сектор). Вагомим інструментом впливу є створення тут умов пільгового оподаткування підприємств з економіко утворюючою часткою ІТ-продукту.

На даний час вітчизняний ІТ-сектор демонструє територіальну асиметрію розвитку. Водночас, в останні роки активно ліквідує організаційні, інституційні і інші розриви на тлі загальнонаціональної мережі об'єктів ІТ-індустрії. Особливо перспективним з точки зору прориву економіки регіону є львівський ІТ-кластер, який активно просувається по шляху досягнення відповідності усім восьми критеріям євроінтеграційної складової державних цільових програм. Ці питання повинні бути у фокусі уваги формування нової стратегії розвитку регіону на майбутні роки – органічної складової справжнього форсайту національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році» - К.: ПП «Видавництво Фенікс» - 2017. – 928 с. //Електронний ресурс. Спосіб доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/book_2017/Poslanya_druk_fin.pdf.
2. Чужиков В.І. Еволюція кластерних моделей в глобальній економіці (регіональний аспект) // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів (Збірник наукових праць). Вип. 3 (71)/ НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І.Бойко. – Львів, 2008. – 546с.
3. Михайло Згуровський «Форсайт економіки України: 2020,2030 роки» //Електронний ресурс. Спосіб доступу: <http://kpi.ua/16-11-17>
4. Куриляк С. Ю. Кластерні форми організації виробництва у глобальній економіці. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 –

- світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2015. // Електронний ресурс. Спосіб доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/760/1/avtoref.pdf>
5. Садова У.Я., Андрусин Н.І. Попит і пропозиція на професійному ринку праці Львівщини: обрис сегменту робітничих кадрів // Регіональна економіка. – 2016. - №1. – С.199-202.
 6. За кордоном працює 5 млн українців // Державна служба зайнятості України // Електронний ресурс. Спосіб доступу: https://dt.ua/UKRAINE/za-kordonom-pracyuye-5-mln-ukrayinciv-derzhsluzhba-zaynyatosti-232858_.html
 7. Міграційні настрої студентів в умовах візової лібералізації (Опитування студентів НУ «Львівська політехніка» та НТУ України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»)// Електронний ресурс. Спосіб доступу: <http://miok.lviv.ua/?p=13538>
 8. Проект Центру «Демос» НУ «Львівська політехніка» здобув перемогу в конкурсі й одержить підтримку від Європейського Союзу (14 лютого 2018) // Електронний ресурс. Спосіб доступу: <http://lp.edu.ua/news/2018/proekt-centru-demos-universytetu-zdobuv-peremogu-v-konkursi-y-oderzhyt-pidtrymku-vid>
 9. Україна на світовому ІТ-ринку: 10 найцікавіших фактів — Інфографіка (11 грудня 2017 року) НВ Бізнес // Електронний ресурс. Спосіб доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajina-na-svitovomu-rinku-it-top-10-najtsikavishih-faktiv-infografika-2353974.html>
 10. Гид по ІТ-асоціаціям України // Електронний ресурс. Спосіб доступу: <https://ain.ua/2015/11/20/gid-ro-it-associacijam-ukrainy-infografika>
 11. ІТ-кластери України // Електронний ресурс. Спосіб доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/it-cluster-review/>
 12. Проректор Університету Дмитро Федасюк взяв участь у роботі регіонального круглого столу «IT Future Talks. Lviv» (2 січня 2018 року, Львів) //Електронний ресурс. Спосіб доступу: <http://lp.edu.ua/news/2018/prorektor-universytetu-dmytro-fedasyuk-vzyav-uchast-u-roboti-regionalnogo-kruglogo-stolu>
 13. Складено за: Презентація «Дослідження ІТ-ринку Львова». Підготовлена членами Львівського ІТ-кластеру спільно з соціологічною агенцією «Фама» (https://itcluster.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/05/IT_Research-ukr-2016_05_20.pdf) з використанням інформації про функціонування львівського ІТ-кластеру (<https://itcluster.lviv.ua>).
 14. Внукова Н.М. Стратегія формування фінансового кластеру у транскордонному розвитку євро регіону. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України (збірник наукових праць). Вип. 3 (71) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: Відп. ред.. С.І.Бойко. – Львів. – 2008. – 546 с.

References:

1. An analytical report to the Annual Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine " Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році " - К .: "Phoenix Publishing House" - 2017. - 928 p. // Electronic resource. Access mode: http://www.niss.gov.ua/public/File/book_2017/Poslanya_druk_fin.pdf [in Ukrainian].
2. Chuzhykov V.I. Evolution of cluster models in the global economy (regional aspect) // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine. Clusters and Competitiveness of the Border Regions (Collection of research papers). Vol. 3 (71) / NAS of Ukraine. Institute of Regional Studies; Editoria board. Ed. E.I.Boyko. - Lviv, 2008. – 546 p. [in Ukrainian].
3. Mykhailo Zgurovskii " Форсайт економіки України: 2020, 2030 роки " // Electronic resource. Access mode: <http://kpi.ua/16-11-17> [in Ukrainian].
4. Kuryliak Ye. Yu. Cluster forms of organization of production in the global economy. – Manuscript copyright. Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.02 - World Economy and International Economic Relations. - Ternopil National Economic University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2015. // Electronic resource. Access mode: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/760/1/avtoref.pdf> [in Ukrainian].
5. Sadova U.Ya., Andrusyshyn N.I. Demand and supply on the professional labor market of Lviv region: outlines of the segment of labor personnel // Regional economy. - 2016 - №1. - P.199-202 [in Ukrainian].
6. 5 million Ukrainians work abroad // State Employment Service of Ukraine // Electronic resource. Access mode: https://dt.ua/UKRAINE/za-kordonom-pracyuye-5-mln-ukrayinciv-derzhsluzhba-zaynyatosti-232858_.html [in Ukrainian].
7. «Міграційні настрої студентів в умовах візової лібералізації» (Student Survey of Lviv Polytechnic National University and NTU of Ukraine "Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute") // Electronic resource. Access mode: <http://miok.lviv.ua/?p=13538> [in Ukrainian].
8. The project of the Center "Demos" of the Lviv Polytechnic National University the competition won and will receive support from the European Union (February 14, 2018) // Electronic resource. Access mode: <http://lp.edu.ua/news/2018/proekt-centru-demos-universytetu-zdobuv-peremogu-v-konkursi-y-oderzhyt-pidtrymku-vid> [in Ukrainian].
9. Ukraine on the world IT-market: 10 most interesting facts - Infographics (December 11, 2017) NV Business // Electronic resource. Access mode: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/ukrajina-na-svitovomu-rinku-it-top-10-najtsikavishih-faktiv-infografika-2353974.html> [in Ukrainian].

10. Guide to IT-Associations of Ukraine // Electronic resource. Access mode: <https://ain.ua/2015/11/20/gid-po-it-associaciyam-ukrainy-infografika> [in Russian].
11. IT clusters of Ukraine // Electronic resource. Access mode: <https://dou.ua/lenta/articles/it-cluster-review/> [in Ukrainian].
12. «Проректор Університету Дмитро Федасюк взяв участь у роботі регіонального круглого столу «IT Future Talks. Lviv» (January 2, 2018, Lviv) // Electronic resource. Access method: <http://lp.edu.ua/news/2018/prorektor-universytetu-dmytro-fedasyuk-vzyav-uchast-uro-boot-regionalnogo-kruglogo-stolu> [in Ukrainian].
13. Composed by: Presentation "Дослідження IT-ринку Львова". Prepared by members of the Lviv IT cluster together with the sociological agency "Фама" (https://itcluster.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/05/IT_Research-ukr-2016_05_20.pdf) using information on the functioning of the Lviv IT-cluster (<https://itcluster.lviv.ua>) [in Ukrainian].
14. Vnukova N.M. The strategy of forming a financial cluster in the transborder development of the Euroregion. Clusters and Competitiveness of the Border Regions // Socio-economic problems of the modern period of Ukraine (Collection of research papers). Vol. 3 (71) / NAS of Ukraine. Institute of Regional Studies; redneck: rep. Ed. E.I.Boyko. – Lviv – 2008 – 546 p. [in Ukrainian].

SADOVA Uliana Yaroslavivna,

Doctor in Economy, Professor, Professor
of Theoretical and Applied Economics Department,
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
sadlu2004@gmail.com

TSYHYLYK Yuliya Mykhaylivna,

Student of Information Mykhaylivna
Systems and Networks Department
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine
yulya.tsyhylyk@gmail.com

**CLUSTERS AND CLUSTER INITIATIVES
OF THE REGION'S IT-SECTOR DEVELOPMENT**

Abstract.

Introduction. *The priorities of the development of Ukraine's separate regions are considered taking into account the newest factors of the economy's functioning. The role of historical preconditions, globalization and regionalization of social life, scientific and technological revolution, the specialization of individual regions in the clustering of business networks is specified. Migration threats that limit the potential of innovative development of individual regions are outlined. The importance of foresight of certain types of economic activity in the formation of a new look of regions is emphasized.*

Purpose. *The purpose of the article is to study the role of modern IT clusters and cluster strategies in providing foresight of Ukraine's economy at the regional level.*

Method *of theoretical analyses is used.*

Results *The modern perspectives of the clustering of the domestic IT industry network in the context of integrating a cluster model into the overall economic course of the country and the internationalization of cluster initiatives are overviewed. The comparison of the readiness of regional IT clusters of Ukraine to a new role within the framework of the development of the National Strategy for Cluster Development, which, taking into account the experience of European countries, should reflect the key principles of their creation and development, as well as the definition of subjects of the state cluster policy is carried out. On the basis of content analysis of the site information, the chances of Lviv IT cluster's entry into the program "Internationalization of Clusters of Small and Medium Enterprises (SMEs)", implemented under the COSME program (European Small and Medium-sized Business Support Program), which Ukraine joined in 2016, are demonstrated.*

Originality. *This article makes it possible for readers to be aware of the tricks of Ukrainian problems in the field of regional IT clusters, as well as the development possibility of a state taking into account contemporary changes of the civilization.*

Conclusion. *At present, the domestic IT sector demonstrates the territorial asymmetry of development. At the same time, in recent years, actively liquidates organizational, institutional and other gaps in the body of the nation-wide network of objects of the IT industry. An especially promising breakthrough in the region's economy is the Lviv IT cluster, which is actively moving*

towards achieving all eight criteria of the European integration component of state target programs. These issues should be focused on the formation of a new strategy for the region's development for the coming years - an organic component of the true foresight of the national economy of Ukraine.

Keywords: competitiveness of region's economy, migration, cluster, cluster policy, cluster approach, innovation cluster, IT cluster, IT service, regional policy.

Одержано редакцією: 26.11.2017
Прийнято до публікації: 11.12.2017

УДК 331.104

СЕМИКІНА Марина Валентинівна,
д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва ЦНТУ, Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна,
SemikinaMV@i.ua

МЕЛЬНИК Антон Валерійович,
аспірант кафедри економіки та підприємництва ЦНТУ, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна
antikos09@gmail.com

КАБАЙ Вікторія Олегівна,
здобувач кафедри економіки та підприємництва ЦНТУ, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна
vika-kabai@mail.ru

ДЕФОРМАЦІЯ МОТИВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ У СФЕРІ ПРАЦІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ НАСТРОЇВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Статтю присвячено визначенню ролі пріоритетних мотиваційних чинників у зміні ціннісних орієнтирів вітчизняних працівників та їх поведінки на ринку праці. Систематизовано наукові підходи до розуміння сутності мотивації праці. Розкрито зміст мотиваційних чинників, класифіковано їх види. Проаналізовано результати мотиваційного моніторингу з позицій вияву пріоритетних мотиваційних чинників у сфері праці України. Здійснено економіко-статистичний аналіз, що засвідчив деформації та протиріччя в оплаті праці, які зменшують цінність праці в Україні, зумовлюють поширення міграційних настроїв серед вітчизняних працівників, призводять до відтоку кваліфікованих фахівців та робітників за межі країни.

Ключові слова: мотивація, мотиваційні чинники, євроінтеграція, деформації, оплата праці, ціннісні орієнтири, міграційна поведінка.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення відображають глибоке протиріччя між проголошеними цілями економічного та інноваційного розвитку України і знеціненням прагнень більшості вітчизняних працівників до ефективної праці на теренах своєї країни, що супроводжується соціальною апатією та поширенням міграційних настроїв. Явище втрати колишнього ставлення населення до праці в рідній країні як цінності стало наслідком довготривалої деформації мотиваційних чинників, зокрема неадекватної оцінки трудових зусиль, що зумовлює поширення бідності серед працюючих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій довів, що мотивацію праці та мотиваційні чинники досліджували такі зарубіжні вчені, як М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі, А. Маслоу, Л. Портер, Н. Стивенсон та ін.